

на. Његово велико и glavno дело Божја држава, De civitate Dei, то је читав свет сваковрсних проблема и тема из сваковрсних категорија, иако се углавном може сматрати као критика ~~хришћанског~~ ^{паганског} ~~паганства~~ ^{у религији и у философији} и као напор и тенденција да западно хришћанство постане не само нов поредак

7 Аугустовиј дух је био простран, као ~~ваздух~~ ^{сметерн и високотн}

на. Његово велико и glavno дело Божја држава, De civitate Dei, то је читав свет сваковрсних проблема и тема из сваковрсних категорија, иако се углавном може сматрати као критика ~~хришћанског~~ ^{паганског} ~~породица~~ ^{у религији и у философији} и као напор и тенденција да западно хришћанство постане не само нов поредак

Асенту схелен гуне и освтаке
и у мору"

Гуријан Еклан-ска: се, Рогзхуну
 копово а копово Шенс Весам стврд гжх
 мсаа масах ефека.

Клоуны: Бушар, Фре, Роб згх 3
Св. Бабел — 25 руб 12 Хроника

судитица Оже и ватненка

зла — у свари же ватненке.

Жр, Ож се р томо о мавсрнамемнске

взутубузме, у чебунгуах, аенгооноуа

енРурендате

Сиротас ден — корнх, Кап Зенрохе 5
ауф ден 4 обшмате Кап Зенрохе бунд
ден нече.

Сиротас ден — нун^{дан} Ботле, ан се нунд
нунд с нунд сафмануон.

из джесандхун енаренанге асбундас помер
ден Каастанде донгодсупа. (!)

На рини сеи у мистузи и ре
 и мисли
 мистузи! миста дефинитивна миста-
 или саида миста-миста
 саида миста, миста миста миста миста-
 миста.

ono mesto je rožarsko.

о давање

~~над~~ рушевинама Римскога царства, него и једна безгранична космополитска власт у једној опште светској држави. И ова концепција одаје у Аугустину обухват Истока и Запада: цео свет у једној држави идеја је Истока; цео свет под влашћу ^{једне} цркве, идеја је Запада. читајући то ^{Аугустиново} дело, врло занимљиво писано дело једног даровитог писца, читалац просто пролази огромне просторе Аугустинова духа, и у тим просторима види како су све вредности света нашле места у Аугустинову духу, и пролазећи кроз тај дух прошле низове езотеричких облика и егзистенција. Имају ^{одлика} ~~глава~~ полемичних, глава апологетских, глава профаног текста сваке врсте. А свака глава и свака поставка, на неком другом месту има своју супротност која је опет зналачки и снажно обрађена. Аугустин, оличење бескрајног, ако се сме казати афрички ~~Исламеног~~ и романтичког генија, волео је противречности, стварао их, звао их. Из једне дијалектике улеће у другу, из једног проблема прескаче у ~~и~~ противни, и свугде је моћан да обори или подупре. По њему, све на свету стоји, и може стојати; и пошто се обори доказима, ~~има~~ има моћ да постоји мистичким или демонским силама. Моћна је догма, моћна је мистика. Једним се може оборити друго, али оно што остаје само собом опет изазивајући друго. Отуда, код Аугустина, немири на полазним тачкама, немири у смеровима закључака. Аугустин, као неки створитељ, живео је у почетку хришћанских векова, у хаосу. Он није могао имати неку прецизну ученост и стручност; његова филозофија и теологија изашла је из њега самог. Крилатим својим умом достизавао је све, све видео, све носио, и зато ~~својим и другим~~ ^{новим и новим} проблемима осложавао и своју љубав према Богу и своју службу цркви. Његове противречности, о којима се много говори, нису зато толико сукобљавања ствари колико су огромне раздјелне ствари.

Невероватне су биле замршености из којих се дигао први историски облик хришћанства, и први творци тог облика. Картагина, где је Аугустин био на студијама, сматрана је и у оно време за паклено узаврели град, за ~~на~~ легло страстних препирки сваке врсте. Чувени немачки историк Римског царства Момсен обележио је становништво Картагине као "лишено сваке духовности". Млади Аугустин Аурелије личио је на свет у којем је живео. У својим Исповестима, *Confessiones*, сам каже да је "препушћивао од блуди као узаврела вода". ^{У Картагини} ~~Му~~ му је, такође још дечку, једна љубавница родила сина. Али, ~~живи~~ живи у једној њему и духовни немир; занимају га верске распре; једно Цицероново дело буди у њему филозофске интересе.

Он приступа источној секти манихејаца, и остаје у њој десет година. Разочарава се, напушта секту, ~~али~~ али ће најбољи трагови манихејства и источне мистике остати у његову срцу до смрти и провлачити се кроз све његово дело. Најзад долази под одлучујући утицај Платона и неоплатониста, чије текстове чита у латинском преводу. Ми лично мање смо осетили Платона у Аугустиновој филозофији, више у естетици. Не навршивши још триресет година, ³⁸³ -ће, Аугустин прелази из Африке у Рим, а одатле иде у Милано као наставник реторике, за коју је имао и ~~нема~~ стручне спреме и бескрајно много талента. У Милану му ~~постaje~~ постаје пријатељ^{ем} и учитељем бискуп Амброзије, већ поменути чувени Отац латинске цркве. Иако је ученик генијем премашао учитеља, ипак ће бити велика Амброзијеве заслуге ~~за~~ интелектуални напори Аугустинови удари^у у проблеме религиозне, ~~у~~ у ^{што} вему ~~расте~~ расте спиритуална чежња, да му се ~~отвори~~ ^{отвори} очи за силну драму хришћанства која је онда тресла свет и апсорбовала све силе. Замршеност те драме, напоменуто је већ, била је огромна. Сам сукоб. Сукобљавало се: још живо јудео-хришћанство са својим ~~учењем~~ учењем о материјалним одговорностима, наградама и казнама; египатско хришћанство са безброј мистичких секта; латинско хришћанство са ~~традицијом~~ ^{апокалиптиком} да закони цркве буду закони хришћанства; хришћанство надирућих Германа, скроз критичко, са смејом за сва сујеверја; најзад, између свега тога, прво наслућивање о правом смислу учења св. Павла, и с тим у вези први покушаји највише мистике: напора човекова за чисто унутрашње преображење.

Африканац Аугустин, грозничаво жив и даровит, свугде је, од свега је. Срце не престаје да га "голица", и он и даље "гори од жеље да се насити пакла". Али, истовремено мисао његова се бави анализом греха и зла, што је значило, ~~али~~ између другог, да се Аугустин спрема за крштење. Међутим иста та анализа греха враћа га и манихејству; манихејско дуалистичко учење о власти добра и власти зла годи му у његову све дубљем осећању грешне природе у човеку. Врло помно проучава ^{Аугустин} посланице апостола Павла, најлепше^е и најоригиналније^е, ~~али~~ али и најзамршеније мистичко учење откад је хришћанства и хришћанских задатака. А између тога, можда и у вези са ~~неким~~ ^{неким} текстовима Павловим, решава се ^{Аугустин} да се жени и плотно смири. Мајка његова, Моника, потања св. Моника, исправна жена и хришћанка по ^{црчевој} поридици, сама га гони да се жени, већ и због детета рођеног ~~у~~ вам брака. Па се онда ^{цело} то клупче почиње мало разматрати. Бискуп

Амброзије крштава тридесет^у и три године старог Аугустина; а по жељи црквених великодостојника он постаје ^{језуит} ~~патарарх~~ свештеник. Мисао о жељидби је заувек отклоњена; блудна младост ће остати без санкција, и ~~патарарх~~ ^{језуит}

Од свих дела Аугустинових највише се читају, то јест широка публика их највише чита, Исповести. Не зато што би то била једина уметничка литература међу текстовима, него зато што је у широком промету извод из целих Исповести такав да у њему преовлађује прича, субјективно и интимно. Иначе и у Исповестима има филозофије, критике, психологије, баш као што у свима другим текстовима ^{има} уметности, темперамента, слике, стила једног прворазредно ~~добра~~ романтичног писца. Све што је Аугустин писао жарко је, живо је, артистичко је, преживљено је, оригинално је. У Исповестима, рецимо, овако сугестивно почиње одељак о проблему времена: "Док ме нико не пита шта је време, знам врло добро шта је; чим хоћу да то објасним ономе ко пита, више не знам шта је". У другом,

закона, ^(с југе ситуације) дакле материјална моћ, ⁶ и моћ љубави, дакле мистичка моћ, ^(с југе) Проблем
Аугустинов гласио је: моћ цркве ^(с југе) и моћ Бога, ^(с југе ситуације) што је у ствари истоветно
са оним Павловим. Утолико тежи још био је тај проблем на обе стране за-
то што су и Павле и Аугустин дубоко песимистички осећали немоћ човека пре-
природе и грешност њену. Аугустин је понекад ^{апошто} ~~најбоље~~ дрхтао пред
ужасом греха. ^{засићености луђи} ~~и ер~~ ^{скоро павлово} ~~неки врхунски мистички~~ претпостављао ~~ево~~ ^о ~~то~~
~~Бог~~ Богу: да ^у човека не може тражити оно што је човеку ^у могућно. *Deum ju-*

stem et hominem impossibilia non potuisse reconcipere. Павле и Аугустин, "два вођа грешни-
ка" како их је назвао Корнелиус Јансениус, били су убеђени да закони, ако
све могу, не могу убити у грешнику ^у човеку наклоност ка греху. Шта остаје
дакле? Само љубав у срцу човека и милост божја одгоре без које, веровао
је Аугустин чврсто, ни љубав не вреди. Али законе је тешко одбацити! у до-
ба апостола Павла важили су закони јудејски, а у доба Аугустиново ^у закони
црквени, и с њима се живело и по њима владало! у Павлу је до краја било
остатака јудаизма, а Аугустин је ^у своје цркве дигао до закона веч-
ног, *lex aeterna*.

Наравно, ^(цркве) упркос признатом вечном ^у закону Аугустин је
~~долазио~~ долазио у сукоб са својом црквом за живота свога и после. ^(Смисла је Аугустинова мистичка религиозност и философија, идеализам, смисленост)
на црква не одобрава нека његова учења у целој целини, нека делимично.

На ^у том ^у међу, Аугустин ~~не~~ је црквени закон признао вечним, на језном ^у месту, ^а на дру-
гом је писао: да је вечни закон једино онај божји план који жели да се
природни ред строго одржава. А затим је и ту латински рационалну концеп-
цију, ^(философску) ~~и~~ помало ^у паганску ^(у) концепцију изневеравао. Мистик у Аугустину имао
је искуство: да велике моралне победе у човеку разбијају ^у природне рав-
нотеже, постизавају ^у натприродно, ^у надрационално ако не ирационално. Ма-
нихејска источна аскеза, са неизлечивим ^у страхом од греха, остала је у ср-
цу потоњег бискупа, оца и доктора латинске цркве. Један Аугустин ^у Ау-
густину изградио је ^у себи луку и пристаниште, нашао ^у врховни ауторитет
у западној цркви, у католичанству. Чувена је изрека Аугустинова! И у Еван-
ђеље верујем зато што ми то заповеда латинска црква, *Ego vero Evangelio*
non crediderim, nisi me catholicae (ecclesiae) commoveret auctoritas. ~~А~~ ^А други
Аугустин у Аугустину, песимист-философ пред прогледом зла, кидао је ~~и~~
душу и мир оног усидреног и аутентичног сина и свештеника католичке
~~цркве~~ цркве. Песимист-философ кршио је нормалног теолога. Знао је
Аугустин: упркос истина еванђелских, упркос милости божје — у коју је

7
12
дубоко веровао и једном ^{основица} својих учења је учинио — не остварује се лако, или никако, оно што је била главна тежа љубави Христове и главно учење апостола Павла, преображење човеково изнутра, пуна моћ ^{хришћанске} ~~мистике~~ ^{мистике}. ~~По заједно~~ ^{По заједно} човека хришћанина просто је тровала душу и перо Аугустиново. читајући његове текстове човек осећа како се у писцу коју мир и немир, усеђење и несимистичка ске^{са}са, вера у сједињење Христа с човеком кроз љубав, и неискорењиви стид и грижа због греха. Аугустин није ничији живот могао замислити без греха. "Живот светаца можда је без вели^{ког} греха; али ми...." Зашто има зла и греха! Зашто чежња Христоване може да се смири! Зашто је узалудно учење Павлово: не дела него љубав, не закони него мистично унутрашње преображење. Мучио се Аугустин ~~мучио се~~ тим проблемима на све начине, на он^е који у његово доба нису ни постојали: на начин правоверног припадника западне цркве, на начин манихејца, на начин протестанта и калвина. У модерном делу Италијана А. ферарија San Paolo има глава која носи наслов L'opera di San Paolo non è ancora compiuta, дело св. Павла још није остварено. И није. ^(Da lui sono disastri, ecc.) је предосећао Аугустин у оним првим и најверелијим вековима хришћанства; ^и то је био извор његових немира, и то је и до данас крст религиозних филозофа и мистика у пракси.

X8. —
Много векова су филозофи и теолози расправљали и системизовали огроман материјал у делу Аугустинову. Тек је у XIII веку Тома Аквински извео прегледну диалектичку обраду Аугустинова учења. Аугустин је као један стари и силан корен, који се истоветовао са свима словесима кроз које је пролазио развој религиозн^{их} идеја^а, истоветовао се такође са планетом у коју је уривен и као планета ^{улази} ~~улази~~ постао је животворан за све и сва. Аугустиново дело ^{улази} ~~улази~~ не строго системизовано, успело је, успева једнако да у душе и мозак потомака ^{улази} ~~улази~~ као јединствена порука, као јасно индивидуализован поглед у област свих духовних истина. То је интерконфесионално религиозно^штивно; то је вековима била једна од најважнијих инспирација за мистике, свеце, моралне филозофе, за песнике разних школа, вера и нација. Корнелиус Јансениус назвао је своје велико дело јансенистичких принципа просто Augustinus, и оно и није друго до прерада Аугустинових учења. Паскал је познији и савршенији плод Аугустинове хришћанске романтике. Оно чувено Паскалово: да изнад геометрије има у човеку срце, а то срце да ништа не може испунити ни смирити до Бог — везано је непосредно за познату Аугустинову: *Irrequietum est cor nostrum, donec requiescat in te, Domine.*

Немачки мистик, чувени Мајстер Екарт у XIV веку, непрекидно је у додиру с Аугустином, и можда Аугустину највише дугује за особиту вештину у метафорицима ^{својим} анализама. У Аугустинову делу Медитације има ванредно писаних одељака о атрибутима св. Духа, и ^умоћима св. Духа да као ватра прожимају и преображава тела и душе. Мајстер Екарт много потсећа на Аугустинов стил кад, говорећи о сједињењу човека са Христом, каже: "А кад ватра започне своје дејство...она жуди да дрво промени у његову бићу, одузме му суровост, хладноћу, тежину, влагу, *und macht das Holz dem Feuer gleich*. И мира нема у једначењу / *Ausgleichung* / док се ватра не роди у дрвету. *Sobald aber dann alle Ungleichheit ... abgetan ist, wird das Feuer still und das Holz verstummt*. То је чувени аугустиновски стил који се храни неколиким имажинативностима што продиру у све области природног и натприродног, што увеличавају, лутају ^{у свему} ~~противрече~~ противрече, али баш тако обарају и прелазе све границе сазнавања и искуства. Аугустин нам каже: *Si fallor, sum*. Даље, нико ~~није~~ други до протестантски реформатор Лутер узвикује у одушевљењу: *Augustinus totus est meus!* ~~Годи~~ Годио је Лутеру што је Аугустин критичан и свој, што око догми и разних тачака црквеног учења нагомилава много ^{свога}, те оне тврде, у оно време још врло материјалистичке примесе у црквеној вери добијају тако пространију и светлију атмосферу ~~ре~~ религиозног идеализма. Монтењ у својим Есејима врло често наводи Аугустина, и позива се на њега као на ауторитет у којисе има не само разлог, него и дужност веровати. *Est-il homme en nostre siècle... qui pense leur (qu'Augustinus pense pour des-jugé) estre comparable, soit en vertu... soit en savoir? Qui ut rationem nullam afferent, pro auctoritate ne frangerent*. Киркегор, данас тако цењени филозоф дански прве половине XIX века, сав је понесен Аугустиновом етичком романтизмом. Нбсен, пишући свога Бранда, који је оличење Киркегора, студирао је Аугустина са много користи ^у ~~за~~ ^{своје} ~~своје~~ ^{основе} своје драме етички социјалних теза и етички легалних утопија.

Киркегор има у свом делу ~~теорију~~ теорију о очајању у човеку као потстреку за хришћанско усавршење. И та романтична идеја првобитно је поникла у оном свецу из жарке Африке. Аугустин је, на супрот учењу своје цркве, са очајањем осећао терет грешности човекове. Очајнички се хватао искључиво за помоћ милости божје. У делу своме о милости божјој, De natura et gratia..., он наду и веру своју полаже на основицу очајања, због скроз грешне и пасивне природе човечје. "Нико нема у себи ~~не~~

9 14
слободу да чини добро, без божје помоћи". Простије речено, Бог треба да даде човеку оно што од њега очекује. Има заиста познат Аугустинов "предлог" Богу: *Da quod jubes, et jube quod vis*, дај оно што захтеваш, и онда захтевај што хоћеш. Сличнога је смисла и она позната Аугустинова: да Бог има да оправда вољу грешника, кад му није дао доста свести да буде јачи од греха: *Fecit inconscientem, justificat volentem*. ~~У~~ ^{забог зла} тој тачци, тачци очајавања и тачци заштите према Богу немоћна човек, у тој тачци се укрштају противречности Аугустинове. Аугустин је заступао веровање да Бог спасава онога кога хоће да спасе, *gratia gratis data*, да се дакле човек делима својим не може спасти, јер их не може сам собом делати тако да буду спасења достојна. То је, другим речма, учење о предодређењу, о крутој предестинацији. На другим местима својих текстова међутим Аугустин је платонист и хуманист; он је рационална латинска глава која види да је самостелости и разуму човекови немогућно примити онакво учење о милости божјој, и да мора важити и теорија о узвишеној слободи воље човечје. Иначе, како да човек уопште зна шта треба да ради! Споменућемо још једну крупну противречност у учењу Аугустинову. Као дубок психолог и социолог, он је веровао у добро дејство власти и колективних друштвених снага. На тој основи је пуних дванаест година радио своје велико дело о материалном и духовном устројству божје државе на земљи. ^с Друге стране, песимист-филозоф у Аугустину не престаје подвлачити бесвесни морал у индивидуама утопљеним у друштво. Још једна начелна противречност. У делу Божја држава био је Аугустин оптимист и писао "о добром свету створеном од доброг Бога". А у делу о реду, De ordine, посвећеном испитивању значаја ала у поретку света, исказао је крајње песимистичку тезу: "Једно је свима људма заједничко, јадило". И тако даље. Једаред је писао Аугустин о чудима као хришћанин, на основи Еванђеља: "Не бих хтео бити хришћанин без чуда". Други пут је писао о чудима рационално: "Чудо не бива никада против природе". Али како смо већ напоменули, у делима гениалних диалектичара, који прелазе из хаоса у ред, из реда натраг у хаос, противречности не сметају ~~једном~~ јединственом погледу на свет, или погледу на религиозну идеологију. Спиритуалне и интелектуалне моћи гениалних људи могу од свега начинити принцип и пут усавршења; суштилским мислима њиховим не смета што детаљи нису увек хомогени, и што се понекад и саме суштине сударају.

[Како је изгледао Аугустин Аурелије и како су

познији уметници претстављали човека и свеца? Савременици Аугустинови забележили су да је био нежног склопа и онијег раста. ^{може} ~~Дакле~~ приближно такав као Паскал и Кант, као толики великани ума за које је материја била индиферентна. Аугустин је дакле грешио не према количини, него према каквоћи плотној! У том и јесте проблем греха! Сам о себи је Аугустин ~~за~~ бележио да је имао болесна плућа, "једва дисао"; у писмима се често жалио на телесна страдања сваке врсте. Сликари потоњих векова, Ботичели, Пинтурикchio, Гоццолли, Мурило, и други, сликали су га, наравно, из маште, и видели га понајчешће у црквеном стилу, масивног, докторски хладног, бискупски парадног. Слика ~~својим~~ ^{насликао Аугустина у својој келији како га} фра Дипи, сам пламена срца, сетио се жарког срца Аугустинова, и ~~на основу слика~~ из Аугустинових груди бију светли, врели зраци. Једну од најсимпатичнијих слика, у цркви Св. Духа у Фиренци, израдио је Улисс Сансовино. Широк морски предео; Христос дете; Аугустин хитао обали у простој раси и гљоглав, витка еластична фигура на ветру. Од модерних сликара, Шефер у Минхену тражио је младог Аугустина Аурелија Африканца, и дао је израза нечем афричко-римско-хришћанском у кратко ошишаној округлој лубањи, у мршавом, опаљеном, од танких коштица склопљеном лицу, у очима које кажу, како оно ^{рече} Мајстер Екарт, да ватра мења битност онога који на њој сагорева. Суве али снажне голе мишице Аугустинове, пружене испод римске тоге, говоре о плоти која је водила и губила многе спорове и битке.... Прве хришћанске свеце и мистике можда не би уопште требало сликати као свеце, владике и докторе. То су били борци и мисионари. Светаштво је заправо појава и облик Средњег века, кад су црква и вера стојале већ моћно озидане, кад су мистици могли мирније тонути у контемплацију и екстазу заштићавани зидовима и ауторитетом манастира, руковођени одређеним регулама, инспирисани већ избореним славним традицијама разних монашких редова или мистичких братстава. Аугустин пак, као и толики други оци, свеци и мистици раних векова, постајали су хришћанима корак по корак, крштавали се у четрдесетим годинама, кад су мислили да могу лично одговорати за то што су се у остојили примања свете тајне. У Средњем веку, монаси и свеци могли су свесно неговати мистичко "незнање". У раним вековима требало је прво ~~знати~~ ^{знати}, ~~и~~ ^и лично доживети сврху искуше и религиозних борби, и тек наслутити шта ће значити оно ^{Блажио} "незнање" ["] које је пуније и сигурније но сва знања науке и искуства. Шпански мистик ^{XVI} века Сан Хуан де ла Круз, на пример, могао је ^{Бет} ^{савести и Казали} ~~и~~ ^и синтезу религиозне

44
философије и светаштва, у неколико редака:

16
Не знајући куда, ушао сам у тишину,
И ту сам остао пун незнања
Изнад сваког знања,

Јер су ту синтезу, раније кроз векове, спремиле читаве библијске радова и пуно небо мученика и светаца. А Аугустин у IV и V веку пролазио је кроз вреву питања и проблема, кроз сама лутања и муке. ^{и остао је и вичући и јуно брину са немирним} Личним напорима и мислима је створио једну од првих философија вредности; сам и лично дошао до прве мале феноменологије човекова духа. Наравно, ~~то~~ ^{је} то доказивао до гениј, али у онд време није ^{могло} значити никакве чисте и јасне резултате. Резултати се ценили тек вековима касније, а сврху и мир од Аугустинских напора пожели су људи далеких генерација. **З** Аугустин, човек последњих деценија IV и првих деценија V века, сведок толиких материјалних потреса и распадања / и умро је за време опсаде Хипона од стране Вандала /, тај Аугустин ^{пробавио} кроз дела своја ~~представио~~ такву идеалност и апстрактност, да потсећа у области испитивања активног духа у човеку, на основне линије модерне Хегелове феноменологије. Барем је то искуство писца ових редова, кога је у делу Аугустинову највише занимала дијалектика о позиву и моћи духа човекова. Уосталом, неко је Хегела назвао протестантским Томом Аквинским, а Тома Аквински, чули смо, најбољи је тумач Аугустинов. Хегелова феноменологија јесте, у главном, историја развоја духа човечјег, који се кроз низ заблуда диже најзад до тога да зна сама себе, да зна шта је он у васелени. Дух човеков пробија се од обичног искуства и опште свести до оног што Хегел зове апсолутно знање. Од степена субјективног, преко објективног, до апсолутног. С тим да област субјективног затвара у себи антрополошке и психолошке појаве; област објективног појмове правде и морала; а апсолутно у духу чине елементи религије, философије, уметности. Наравно да на Аугустиновој страни није све у длаку тако дато; није све у плану и изради тако јасно и потпуно. Свесћу о греху сатрти Аугустин није могао хијерархију дизања духа човекова ~~изградити~~ замислити ни изградити тако одлучно. Није смео. Али му је план ^{врло} ~~сличан~~ ^{Зорне истраживања} сличан Хегелову. Има сличности између та два тако размакнута мислиоца, и на другим тачкама њихових истраживања. Аугустинова замисао о философији историје, у Божјој држави, има од хегеловског ^{слично Хегелу,} тврдио је Аугустин, да је и у најнеразвијенијим историским облицима било духовних момената. Јер је и најмање религије дозвољно да присуство Бога буде осигурано, ^(како каже Аугустин.) На тачци највишег домета духа,

из градића Хипоне, у Италију, где је дуго лежао у Павији. Па се вратио у Африку кад му је подигнут споменик близу родног места Тагасте. Отац Аугустинов је тек у позне своје године постао хришћанин, али се био оженио девојком из хришћанске породице. Моника је носила у себи нешто што њен даровити и учени син дуго неће имати: једну мирну унутрашњу самосталност, једну савршену религиозну убеђеност. Процес унутрашњег преображаја вршио се у њој правилно и лако; њој је била дата милост божја, како би казао Аугустин. А он, Аугустин, водио је дугу и тешку борбу и са сазнањима и са веровањима. "Чинило ми се, Господе неба и земље, и сувише грубо да мислим да имаш облик плоти човечје, и да си ограничен, као ми, контурама телесних удожа. Па ипак, кад сам хтео мислити на Бога, нисам могао измислити ништа без телесног простирања, јер сам веровао да не може егзистирати што је без простирања плотног". Много касније, у Божјој држави, бележи Аугустин ^{још једном} слично скептичну мисао: "Јер заиста, људи, кад сматрају да мисле на Бога, о коме не могу да створе идеју, на мисле на њега него на себе". ^{Ка}И-
дао се дакле Аугустин, ^{ка}ко је већ напоменуто било, између материалистичког јудео-хришћанства, и идеалистичког Павлова хришћанства, и једне своје религије можда још идеалније. Дуго су код Аугустина хаотичке мисли гушиле идеализам, ^{мета}физичку, чисту хришћанску мистику. Да не би Бога замишљао ограничена у облик тела човечјег, почео је да га замишља бескрајног, али, стално и у манихејским претставама, замишљао га је ипак некако завршеним бар онде где зло стоји у супротности према њему. Слично томе, Христ је прво замишљао као један зрак светле масе божанске. Али као таквог ~~не~~ није га могао замислити рођена од жене, а да природа везова не буде дотакнута плотно. И онда, да ~~не би га~~ га не би морао замишљати дотакнутог плотно, није једно време хтео веровати у оваплоћење Христа. ^{А замишља}
~~се~~ пребацио на другачији план: примио ^{је} црквено учење о девичанству матере Христове. Као увек, Аугустин идеално проширује и то црквено учење: оне мајке које испуњују вољу божју, девојке су. Девојка је она жена чија ~~је~~ је највећа слава материнство. *Virgo, tua gloria partus. Ego tui*
~~растрзани~~ растрзани и кидани Аугустин, сигурно под упливом Монике, њених речи и суза, а нарочито њене духовне личности, тај Аугустин одједаред записује потребу "скривености једног сабраног живота". Он дисциплинује сва ^{једну} размишљања, и улачи се у чежњу: да се смири у Богу. ^{Како је значајно:} ~~тако~~ ^{се} ~~определи~~ ^{успону} ~~се~~ ^{се} и јача мистички. ~~Приближи~~ ^{се} стању кад једна ^{успону} чежња постаје скоре

~~и не може да се изрази~~ да једна чежња мења вредност свима емоцијама и знањима.

У Исповестима, Аугустин много говори о мајци. Међу најлепше странице тог дела долази текст у којем Аугустин помиње часове проведене с мајком непосредно пред смрт Моникину. После крштења Аугустинова у Милану, њих двоје се спремају на пут, повратак у Африку. У Остији, ~~градићу~~ градићу близу Рима, требали су се навести ~~на~~ на море, али Моника је било суђено да остане, и умре. Аугустин не отпутовати сам, а Моника не, на њењу жељу сахранити у Остији. "Сахраните тело ма где, о њему не брините". Последње часове с мајком овако је описао Аугустин: "Онога дана кад је имала да промени светом, десило се нешто што ја сматрам као дејство тајних путева твога провиђења." / Аугустин је у дијалогу с Богом. / "Нашли смо се сами на прзору који је гледао ^{у врату} ~~у врату~~ куће у којој смо становали у Остији. Далеко од светине...разговарали смо с необичном благошћу...истраживали у чему може бити вечни живот светаца... Уздижући се постепено, у чежњи ватрене љубави за највишим добром, прешли смо све степене телесних ствари, да бисмо стигли до неба. ...Па онда, медитација, разговор, дивљење твојим делима, Господе, понесоме нас још више....уђосмо у своје чисто духовно биће, и превазиђосмо га, да да бисмо се даље пењали....Винули смо се на животу блаженом, и десило се да смо га се за тренутак тавили једним трепетом наших срдаца. Уздахнувши, остависмо тамо радости духа, и почесмо опет говорити језиком артикулисаним, у којем речи имају почетак и крај, чиме се тако дубоко разликују од твога Слова, које вазда остаје оно само, не старећи а обнављајући све ствари." Још даље се наставља ово просто и разумљиво казивање ствари које је врло тешко казати и разумети, сем да их човек доживи. Разговор између Аугустина и мајке завршиће се њиховом ^{закључком} ~~закључком~~ о души која може саму себе оставити, може заповедити да све ћути, сви снови, све речи, сва ^{сва} ~~сва~~ име и знак...и да говори само Он." Осећа се у том тексту, уосталом као најчешће ^(као Аугустин) огромни узлет и надлет идеализма Аугустинова. Религиозни додир с божанским дигао је ту Аугустина не само над цркву, него кад анђеле и Еванђеље, до чисто духовног, до апсолутног.

Аугустин је религиозни ~~и~~ гениј целог света, како је постао светац католичке цркве. Умом и даром својим растао је он тако да је постепено обухватао све што чини религиозност, мистику и светост уопште. ^{У религији свет је само он што је божански} Али како је порекло и животом био везан за западну

приву^у за латинске традиције, от^иинуше га потоњи векови, религиозни филозо^ф
 фи, наука и црква, од свега источнога, и прикључише дефинитивно католичан-
 ству. Речено је већ, он је један од четири велика ^бца западне цркве. Ипак,
 остаде у Аугустину и делу његову много од^истрогог, тужног и неутешног ис-
 точног хришћанства. Син и бискуп велике, моћне и самоуверене цркве, ^(Аугустин)
 је до краја живота и до последње мисли ^{остао} застрашен и мали пред ужасом и
 загонетком ^{зла} греха. Једна од суверених речи Аугустинових одаје дух не запад-
 ног него источног религиозниг мислиштва. Као проклетство, од којег ви-
 димо и данас ^у нама спасења, пада тешка реч Аугустинова: "Мој држава држи
 се на ^имоћи греха".

Илида Савић